

Morální prožívání světa barev a tónů

Rudolf Steiner

Dornach, 1. ledna 1915

Každá věc, každá skutečnost světa a také každé chování člověka, to všechno má dvě strany, tvoří jakoby dva polární protiklady.

Včera bylo třeba, abych vás upozornil na to, že z pocit'ujícího porozumění našemu duchovně-vědeckému světonázoru má do lidské duše vstoupit úcta a oddanost vůči duchovním světům. Druhou stranou tohoto uctivě oddaného chování je energická práce na vlastní niternosti, energické uchopení evolučních faktorů vlastní duše, snaha o to, abychom prožitky, jimiž procházíme v rámci svých zkušeností, používali vždy k tomu, abychom se z nich něčemu naučili, abychom o trochu pokročili s ohledem na síly svého nitra, a mohli se tak - ať už nás v životě potká cokoli, ať už se kolem nás děje cokoli, ať je to pro nás snadno či obtížně srozumitelné - pokaždé vyhnout nebezpečí, že ztratíme sami sebe. Abychom měli vždy možnost sami sebe zachovat, abychom sami ze sebe dokázali získávat sílu potřebnou k porozumění tomu, co se nám ve vnějších událostech, jež se nás týkají, může často jevit jako nesrozumitelné, abychom byli schopni nechat úctu k věcem, které byly včera zmíněny, působit na evoluci své duše natolik silně, že tato duše dokáže správně porozumět bytí světů - to bych vám, milí přátelé, chtěl říci dnes, na počátku roku, jako novoroční pozdrav. Po tomto připomenutí úcty bych chtěl pokračovat připomenutím energické práce na vlastním nitru. Symbolem tohoto sledu připomenutí je skutečnost, že nám této novoroční noci svítil z vesmíru úplný Měsíc. Kdyby tomu bylo naopak, kdyby rok začínal novoluním, pak by bylo namísto předložit tato připomenutí vašim srdcím v opačném pořadí. V tom případě bych včera byl zakončil rok připomenutím síly vnitřní evoluce a dnes bych byl musel pokračovat připomenutím úcty.

Okolnost, že si takového symbolu, který nám zasvitne z makrokosmu, skutečně povšimneme, je třeba považovat za důležitou stále větší měrou. A až budeme mít v tomto roce klidnou chvíli, nechejme na sebe tento pokyn působit, nechejme ho na sebe působit tak, že v letošním roce může mít zvláštní význam přemýšlet především o tom, co s námi může udělat síla úcty, a pak přemýšlet, co s námi má udělat síla vnitřního zachování, uchování vnitřní duševní energie.

Z hvězdného písma nám pro tento rok bylo dáno toto poradí, a svět zase poněáhlu pozná, že čtení v hvězdném písmu má pro člověka přece jen význam. Tak se i v těchto jednotlivostech snažíme dbát velkého zákona lidského bytí, dosáhnout souladu mezi makrokosmem a mikrokosmem. Makrokosmos se v těchto dnech v měsíční fázi vyjadřuje pro nás tím nejelementárnějším způsobem, a souladu s tímto makrokosmem ve svém mikrokosmu dosáhneme tehdy, budeme-li se podle něj chovat v průběhu tohoto roku, který se zrodil za tak bolestných skutečností.

Vezmete-li na vědomí, jaký základní tón zazníval výkladem posledních dní, poznáte, že s ohledem na skutečnosti, které se pro nás staly důležitými díky duchovně-vědeckým úvahám, žijeme v době přelomu, lze říci v době naděje - v době, kdy máme začít tušit, co se má na Zemi stát v dalším průběhu kulturního vývoje lidstva: že má dojít k obratu od čistě materialistického ke spirituálnímu pojetí světa. Avšak to, co tím bylo naznačeno, nemůže v plném rozsahu skutečně nastat, nezmocní-li se všech oblastí života a především nezahrne-li velkou měrou duchovní oblasti života.

Z různých náznaků jsme již mohli poznat, že skutečné citové, nikoli pouze rozumové přijetí duchovně-vědeckého světónázoru musí mít za následek také obrat v umělecké tvorbě a prožívání umění, a že k nám mohou plynout síly, jichž se nám pro umělecké pojmání světa dostává z duchovně-vědeckého nazírání. Právě naší stavbou jsme se pokusili naznačit určitý druh impulzu, alespoň malou část z duchovně-vědeckých impulzů, jež může vplývat do uměleckého utváření, do toho, co před sebou můžeme mít v umělecké podobě.

Jestliže se plně ponoříme do citů a pocitů, které nám mohou vzejít z duchovně-vědeckého světónázoru, pak před sebou můžeme vidět dobu, kdy cesta k umění bude v mnoha ohledech jiná, než byla v uplynulém čase. Bude mnohem více naplněna životem a to, čím jsou prostředky umělecké tvorby, bude lidská duše prožívat mnohem intenzivněji, než to prožívala v dobách minulých; lidská duše bude barvu a tón prožívat mnohem intimněji, bude je moci prožívat jaksi morálně-spirituálně a ve výtvorech umělců k nám budou přicházet jakoby stopy prožitků duší těchto umělců v kosmu.

V uplynulé epoše bylo chování těch, kdo umění tvoří a kdo ho požívají, něčím na způsob vnějšího nazírání, apelováním na to, co může k umělci přistupovat zvenčí. Odkázanost na přírodu a na model pro vnější nazírání byla stále větší. Zde ovšem nemáme jednostranně poukazovat na opouštění přírody, na opouštění vnější skutečnosti v budoucím umění. To nám budiž vzdáleno. Máme zde poukázat na ještě intenzivnější sepejetí s vnějším světem, na sepejetí tak silné, že se nebude vztahovat pouze k vnějšmu dojmu barvy, tónu a tvaru, ale také k tomu, co lze prožít za tónem, za barvou, za tvary a co se v barvě, tónu a tvaru projevuje.

V tomto ohledu učiní lidské duše v budoucnu významné objevy. Svou morálně-spirituální bytost budou skutečně spojovat s tím, co nám přináší jevení smyslů. V této oblasti můžeme předvídat nesmírné prohloubení lidské duše. Za východisko si nejprve vezměme konkrétní jednotlivost. Vezměme si prostě případ, kdy zaměříme pohled na barevnou plochu rovnoměrně zářící intenzivní rumělkovou červení, a předpokládejme dále, že zapomeneme na vše ostatní, co je kolem nás, a zcela se soustředíme na prožívání této barvy, takže tuto barvu budeme mít před sebou nejen jako něco, co na nás působí, nýbrž v ní sami budeme, splyneme s touto barvou. Budeme pak moci mít jakoby pocit: Jsi teď ve světě, ty sám ses v tomto světě stal zcela barvou, to nejniternější z tvé duševní bytosti se zcela stalo barvou, ať přijdeš se svou duší ve světě kamkoli, přijdeš tam jako duše naplněná červení, všude budeš žít v červení, s červení a z červeně. - To ale člověk při intenzivním duševním životě nebude moci prožívat, aniž by příslušný pocit přešel v morální prožívání, ve skutečné morální prožívání.

Když se člověk takto ztotožnil s červení a pluje světem jako červeň, jestliže je tedy pro něj červená dokonce i duše a také svět je úplně červený, pak nemůže jinak, než aby v tomto zčervenalém světě, v němž je červený i on sám, pociťoval, jako kdyby nás celý tento svět v červení zároveň prostupoval substancí božského hněvu, který ze všech stran září vůči všem možnostem zla a hříchu v nás. V tom nekonečném červeném prostoru se budeme moci cítit takřka jako před trestním soudem Božím a náš morální cit, morální cit naší duše, bude moci

spočívát v celém nekonečném prostoru. A když pak přijde reakce, když se v naší duši něco vynoří, když se tedy budeme prožívat v nekonečné červeně - mohl bych také říci, když se budeme prožívat v jediné červeně - pak tomu může být pouze tak, že to označíme slovy: Člověk se učí modlit. Dokážeme-li v červeně prožívat zazáření a zažhnutí božského hněvu nad každou možností zla, jež může spočívat v lidské duši, a dokážeme-li v červeně zakoušet, jak se učít modlit, pak je prožívání s červeně nekonečně prohloubeno. Pak také můžeme cítit, jak se červeně může začlenit do prostoru a formovat ho.

Můžeme pak pochopit, jak lze prožívat bytost, která vyzařuje dobro, je naplněna božskou dobrotivostí a božskou milosrdností, bytost, již chceme vcítit do prostoru. Pocítíme pak nutnost umožnit tomuto vcítování božské milosrdnosti, božské dobrotivosti do prostoru, aby se z barvy utvořilo ve formu. Pocítíme potřebu nechat odvrátit prostorovost tak, aby vyzařovala dobrotivost, milosrdnost. Než tu byla, byla [červeně] stažena, zcela koncentrována ve středu, a nyní se tato dobrotivost a milosrdnost začleňuje do prostoru, a jako bývají rozháněna oblaka, zahání ji zpět, rozhání ji, takže ona před milosrdností ustupuje a my získáváme pocit: Zde [přednášející kreslí] uprostřed budeme muset lehce naznačit růžovofialovou barvu, zářící do rozháněné červeně.

Při takovém formování se barvy pak budeme celou svou duší. Celou svou duší budeme pocítovat něco, co pocítovaly bytosti, které patří zvláště k našemu pozemskému vývoji, a když vystoupily ke stupni elohim, naučily se z barev utvářet svět tvarů. Naučíme se pocítovat něco z tvořivosti duchů formy, kteří jsou pro nás duchy elohim, a pochopíme pak, že tvary mohou být dílem barvy, což je naznačeno v našem prvním mystériu.

Pochopíme také něco z toho, že plocha barvy se pro nás stane jaksi něčím, co musíme překonat, protože jdeme s barvou do vesmíru. Dojde-li k tomu při rozvinutí silného přání, může vzniknout pocit podobný tomu, který prožívá Strader ve chvíli, kdy spatří podobiznu Capesia a praví: „To plátno měl bych prorazit.“

Vezmete-li si takovouto mysterijní hru, uvidíte, že v těchto mysterijních hrách byl učiněn pokus umělecky ztvárnit něco takového, co máme před sebou, pokusí-li se naše duše nechat se pojmout kosmickými silami, soucítí-li s duchy kosmu. To bylo skutečně počátkem všeho umění. Pak ale musela přijít materialistická doba a toto dávné umění, jež vystupuje se svými božskými odstíny a v němž se to, co je duchovní, zjevuje skrze hmotu jako něco niterného, se muselo proměnit v sekundární, materialistické paumění, jímž v podstatě je umění materialistické doby - umění, které neumí tvořit, ale jen napodobovat. Znamením všeho sekundárně uměleckého, všeho pauměleckého je, že dovede jen napodobovat, že potřebuje předlohy k napodobování a že primárně nevytváří zároveň s látkou formu.

Vezměme si něco jiného. Předpokládejme, že bychom totéž, co jsme zde udělali s červenou plochou, udělali s plochou zbarvenou více do oranžova. S oranžově zbarvenou plochou budeme mít úplně jiné zkušenosti. Jestliže se do ní pohroužíme a splyneme s ní, nebude možné, abychom měli pocit, že k nám směřuje božský hněv, nýbrž budeme mít pocit, že to, co tu k nám směřuje, má nanejvýš již jen slabou měrou onu vážnost hněvu; je to však něco, co se nám chce sdělit, co nás nechce pouze trestat, nýbrž chce nás vyzbrojit vnitřní silou.

Vejdeme-li do světa a splyneme s oranžovou plochou, pohybujeme se tak, že s každým krokem, který učiníme, cítíme: Tímto pocítováním v oranžové, tímto životem v silách oranžové barvy se do sil světa budeme včleňovat tak, že budeme stále silnější, že nás nebude pouze drtit trestní soud, ale že to, co k nám přichází z oranžové, k nám přistupuje nejen jako něco trestajícího, nýbrž jako něco posilujícího. Tak se s oranžovou vžíváme do světa. Učíme

se pak uchopit onu touhu, nitro věcí a sjednotit je se sebou samými. Životem v červení se učíme modlit. Životem v oranži se učíme poznání, touze po poznání vnitřní podstaty věcí.

Je-li to žlutá plocha a my uděláme totéž, cítíme se v tomto prožívání žluté jako, abych tak řekl, vsazení na počátek našeho časového cyklu. Cítíme: Nyní žiješ v silách, z nichž jsi byl stvořen, když jsi vstoupil do své první pozemské inkarnace. - To, čím člověk je po celé pozemské bytí, cítí jako spřízněné s tím, co k němu přichází ze světa, do kterého nese žlutou, s níž se sám ztotožnil.

A ztotožníme-li se se zelenou a jdeme-li se zelenou světem - což může být zvláště snadné, pokusíme-li se nechat oči klouzat po zelené louce, pak přes ni pohled rozšíříme a pokusíme se od všeho ostatního odhlédnout, zcela se koncentrovat na zelenou louku, ponořit se do ní, nahlížet na zelenou jako na povrch barevného moře a pak se do této zelené vnořit - jestliže se takto pokusíme žít ve světě, pak prožijeme vnitřní silení v tom, čím jsme v této jedné inkarnaci. Prožíváme vnitřní ozdravování, zároveň ale také nárůst vnitřního egoismu, podnícení egoistických sil ve vlastním nitru.

Kdybychom totéž udělali s modrou plochou, šli bychom světem a při tom bychom pocítovali potřebu jít s modří pořád dál a dál, překonat v sobě egoismus, stát se jaksi makrokosmickými, rozvíjet oddanost. A cítili bychom se šťastní, kdybychom v této představě mohli setrvat [a vnímat], jak se nám dostává božského milosrdenství. Kdybychom šli takto světem, cítili bychom se jakoby obdařeni božským milosrdenstvím.

Tak poznáváme vnitřní povahu barev. A jak říkám, můžeme tušit, že přijde doba, kdy příprava, kterou projde malíř jakožto umělec, bude znamenat takové morální prožívání v barvě, kdy prožívání, jež je přípravou k umělecké tvorbě, bude mnohem niternější, mnohem intimnější, než tomu kdy bylo ve starých dobách. Neboť to, co zde uvádím, jsou pouhé jednotlivé náznaky, které se v budoucnu budou ještě dále rozvíjet. S velkolepým smyslem pro uměleckou tvorbu se zmocní lidské duše a oživí ji, zatímco směřování materialistického kulturního vývoje v naší moderní epoše nechalo duši vyprahnout, učinilo ji pasivní. Duše musí být opět podníceny vnitřní silou, musí se jich zmocnit vnitřní síly věcí. Specifickým příkladem, který jsem použil, jsou barvy proudící světem.

Zcela podobným způsobem nastane prohloubení a oživení lidského duševního života prostřednictvím světa tónů. Co se týče tohoto bodu, podstatným znakem uplynulého období je, že člověk prožívá tón jako takový a potom poměr jednoho tónu k druhému. V budoucnu bude člověk schopen vejít svým prožíváním za tón. Tón pro něj bude jakoby oknem, jímž vstupuje do duchovního světa; pak nebude záviset na onom neurčitějším cílení toho, jak se připojuje tón k tónu, například v melodiích, nýbrž za jednotlivými tóny bude duše opět morálně-spirituálně prožívat pronikání skrze tón. Duše bude jakoby oknem pronikat do spirituálního světa. Tajemství jednotlivého tónu se budou odhalovat v tomto prožívání jednotlivého tónu za tónem.

Jsme zatím velmi vzdáleni tomuto pocitu, abychom každým tónem dokázali jako oknem vstoupit ze smyslového světa do světa spirituálního. Ale ono to přijde. Tón budeme pocítovat jako otvor do tohoto fyzicky-smyslového světa, jež bohové utvořili ze spirituálního světa ležícího na druhé straně, a z fyzicky-smyslového světa budeme skrze tón vstupovat do světa

spirituálního. Například budeme cítit, jak skrze primu, kterou budeme pocítovat absolutně, nikoli na základě předchozích tónů stupnice, vstupujeme ze smyslového světa do světa

spirituálního, a to nebezpečným způsobem. Toto nebezpečí bude spočívat v hrozbě, že se nás takové vstoupení zcela zmocní, že nás prima bude chtít jakoby strašlivým sáním vtáhnout oknem tónu a že nás bude chtít nechat úplně zmizet ve spirituálním světě. Jestliže tedy budeme primu pocítovat jako něco absolutního, budeme cítit, že jsme ve fyzicko-smyslovém světě spirituálně ještě příliš slabí a že nás spirituální svět nasaje, projdeme-li tímto oknem. To bude morální cit, který bude možné mít při výstupu do spirituálního světa skrze primu. Popisují to teď ovšem jen velmi jednoduše, budeme tu však prožívat zcela diferencovaný cit obsahující nesmírné množství rozmanitých jednotlivostí.

Jestliže pak jako oknem vstoupíme z fyzického světa do světa spirituálního skrze sekundu, pocítíme to tak, jako kdyby na druhé straně, v duchovně-spirituálním světě byly mocnosti, které se slitovávají nad naši slabost a říkají: Ach ano, byl jsi slab v tomto fyzicko-smyslovém světě! Vstoupíš-li do duchovního světa jen skrze primu, musím tě nechat rozplynout, musím tě nasát, musím tě roztrástit, rozbít tě na padrť. Vstoupíš-li však skrze sekundu, něco ti z duchovního světa přinesu vstříc a připomenu ti něco, co je i na druhé straně. - Zvláštní je, že vstoupíme-li z fyzického do spirituálního světa skrze sekundu, jako by nám vstříc zazníval úhrn tónů, množství tónů, které nás vítají. Vstoupíme-li do spirituálního světa skrze absolutní primu, vstoupíme do zcela němého světa. Avšak vnikneme-li tam skrze sekundu, dostaneme se do světa, v němž, zaposloucháme-li se, tiše zaznívají různě vysoké tóny, které nás chtějí utěšit v naší slabosti. Musíme ovšem vniknout tak, jak samozřejmě nesmíme vniknout oknem do fyzicko-smyslového domu; to by se na nás vlastník domu díval podivně, kdybychom vstoupili oknem a celé okno vzali s sebou. V duchovním světě to však udělat musíme, musíme vzít okna, tóny s sebou a s nimi ztotožnění žít cele na druhé straně, ve spirituálním světě, za onou blankou, jež nás bude dělit od fyzicko-smyslového světa.

Vstoupíme-li do duchovního světa skrze tercii, budeme mít pocit velké, ještě větší slabosti. Vstoupíme-li do spirituálního světa takto, budeme cítit, že jsme ve fyzicko-smyslovém světě byli vlastně velmi slabí, jde-li o jeho spirituální obsah. Co se týče terciie, budeme cítit - když se sami staneme tónem, když se sami staneme tercií - že tam na druhé straně jsou přátelé, kteří sami tercií nejsou, ale přistupují k nám podle toho, jak jsme byli uzpůsobeni ve fyzicko-smyslovém světě. Zatímco vnikání skrze sekundu se podobá tichému zaznívání mnoha tónů, a vnikáme-li skrze ně, celkové v nich takto žijeme, pak skrze tercii k nám přicházejí jakoby spřátelené tóny. Bude třeba, aby ti, kdo se chtějí stát komponisty, vnikali [do spirituálního světa] zvláště skrze tercii; tady totiž vyplynou posloupnosti tónů, kompozice tónů, které budou podněcovat jejich umělecké tvoření. K člověku nebudou přicházet vždy titíž tónoví přátelé, nýbrž jejich druh bude záviset na tom, v jaké náladě, v jakém prožívání, v jakém temperamentu, zkrátka v jakém celkovém uzpůsobení života člověk byl, vstoupil-li do duchovního života skrze tercii; ukáže se tu nekonečná rozmanitost světa tónů.

Vnikneme-li do duchovního světa skrze kvartu, učiníme zvláštní zkušenost: zkušenost, že se teď sice z žádné strany nevynořují jiné tóny, ale že to, co se již vynořilo, čím jsme prošli při zkušenosti s tercií, žije v duši v lehce přicházejících vzpomínkách. A budeme-li takto žít dál se svými vzpomínkami z tónů, vnikneme-li do spirituálního světa skrze kvartu, zjistíme, že tyto vzpomínky z tónů získávají pokaždé jiné zbarvení - že se rozvíjejí hned k nejvyšší jasnosti a radostnosti, hned se ladí do nejhlubšího smutku, hned jsou slunečně jasné, hned se smutně noří až do hrobového klidu. Temperování hlasu, stoupání a klesání tónu, zkrátka průběh v náladě hudebního díla vzejde touto cestou, z těchto tónových vzpomínek.

Kvinta bude přinášet zkušenosti a prožitky více subjektivní, bude mít podněcující, obohacující účinek na duševní prožívání. Bude účinkovat jako kouzelná hůlka, která bude z nezměrných hlubin tam na druhé straně kouzlit tajemství světa tónů.

Takovéto prožitky budeme mít, nebudeme-li se s věcmi, s jevy světa stýkat pouze tak, že se na ně budeme dívat a poslouchat je, nýbrž budeme je vnitřně prožívat. Tímto způsobem prožívání, zejména barev a tónů, ale také tvarů, zkrátka všeho uměleckého, musí být nalezena cesta, jíž musí lidstvo jít, aby se vůbec vymanilo z pouhého vnějšího chování se k věcem a jejich průběhu - tedy z toho, co je znakem materialistického věku - a proniklo do niterných hlubin věcí, do jejich tajemství.

Tím se člověka zmocní vědomí, nesmírně významné vědomí vlastního spojení s božskými silami, jež ho vedou světem, ale pro materialistické vědomí jsou podvědomé. A především pak nastane něco jako vnitřní prožívání sil, které člověka například vedou od jedné inkarnace k druhé.

Jestliže neroztopíme lokomotivu, nemůže táhnout vlak. Síly, které způsobují dění ve světě, musí být ustavičně podněcovány. Tak musí být podněcovány i síly, které člověka ženou kupředu. A to se i děje. Avšak člověk se musí učit vědomí svého spojení s těmito silami.

Měl jsem jednou možnost učinit následující pozoruhodnou zkušenost. Šlo o jednoho právníka, advokáta, který byl velmi slavný v místě, kde jsem nějaký čas žil; byl to neobyčejně slavný advokát, k němuž se lidé přímo hrnuli a o němž chovali mínění, že dokáže vyhrát i ty nejtěžší procesy. V mnoha případech tomu také tak bylo. Jeho advokátská obratnost byla neobyčejně velká a lidé, kteří ho znali, tuto jeho obratnost nesmírně ctili. Jednou mu byl svěřen těžký proces s jedním bohatým mužem, jemuž v případě odsouzení hrozilo uvalení velkého trestu. Advokát vynaložil tu největší obratnost, tu nejúžasnější advokátskou dovednost. Měl dlouhý proslov a auditorium mělo naprosto dojem, že pokud porota - jednalo se o porotní soud - obžalovaného neosvobodí, tak vůbec není zřejmé, co víc by umění obhajoby ještě mohlo udělat. Všichni, kdo slyšeli, jakou nesmírnou dovednost obhájce vynaložil, rozhodně očekávali, že porota se teď odebere k poradě a obžalovaného osvobodí.

Na tom soudu byl ovšem nejen dovedný advokát, ale také dovedný předseda soudního tribunálu, a ačkoli dosud čas nepokročil natolik, aby ještě nemohl být vynesena rozsudek, pravil předseda tribunálu: Jednání se pro dnešek přerušuje a zítra bude pokračovat. - Porota se tedy měla sejít druhého dne dopoledne, a porotci tak měli přes noc čas, aby si věc ještě jednou promysleli. Druhý den nadešel. Tento „průtah přes noc“, jak to ten advokát nazval, mu byl opravdu velice nepříjemný. Jednání začalo, porotci se odebrali ku poradě, všichni s velkým napětím čekali na jejich příchod, nejvíce napjatý byl ovšem dotyčný advokát. Po čtvrt hodině se porota vrátila, a když advokát slyšel, že se porotci vracejí z poradní místnosti za tak krátkou dobu, padl do mdlob. Ano, padl do mdlob, ale zase se vzpamatoval, jeden přítel ho podepřel. Obžalovaný byl skutečně odsouzen. To se však advokát dozvěděl teprve poté, co se vzpamatoval z mdlob.

Co člověk mohl říci, jestliže průběh skutečností sledoval vnějším způsobem, podle toho, co se skýtalo [běžnému] lidskému pohledu? Mohl říci: Advokát je velmi ctižádostivý muž; tolik mu totiž záleželo na tom, aby tento proces vyhrál, že před oznámením rozsudku ztratil vědomí. Když viděl, že porotci se radili jen tak krátce, byl si jist, že obžalovaný bude odsouzen; kdyby ho totiž osvobodili, potřebovali by samozřejmě mnohem delší dobu.

Tak tomu ale nebylo; ta věc se tak mohla jevit jen vnějšímu pohledu. Za tím, co jsem teď vyprávěl, spočívala jakoby jiná vrstva událostí. Zde je ta jiná vrstva dění: Dotyčného advokáta - dobře jsem ho znal - se v době, která předcházela tomuto procesu, zmocnilo to, co lze nazvat hráčskou vášní. Vzal peníze, které mu byly svěřeny do úschovy, a hrál s nimi na burze. Byla to pro něj ryzí vášně a krátce před zahájením tohoto procesu to došlo tak daleko, že prohrál velké částky, jež mu byly svěřeny. Slíbili mu však, že když tento proces vyhraje, dostane tolik peněz, že mu to zhruba dorovná ten rozdíl.

Neupadl tedy do mdlob z pouhé raněné ješitnosti, nýbrž jakmile po čtvrt hodině porotci vyšli s rozsudkem viny, upadl do mdlob proto, že jeho existence byla skutečně zničená. Teď už totiž nemohl ani pomyslet na to, že nahradí částku, kterou prohrál z uschovaných peněz. Na výsledku tohoto procesu tedy závisela celá jeho existence. Upadnutí do mdlob bylo symbolickým náznakem toho, že pro tuto inkarnaci je teď naprosto zničen. Musel pak uprchnout do Ameriky a zbytek své inkarnace tam musel prožít nepříliš záviděnímohodným způsobem.

Na takovémto případě vidíme následující věc. Vidíme, že v životě lze mít velmi často mylný úsudek, neboť by velmi dobře mohli existovat lidé, kteří by se o pozadí tohoto procesu nikdy nic nedozvěděli. Kdyby slyšeli a viděli pouze to, jak onen v obratnosti tak školený advokát padl při procesu do mdlob, velmi snadno by mohli usoudit: Někteří lidé jsou natolik ctižádostiví, že kvůli jednomu neúspěšnému proslovu ztratí vědomí. - S tímto úsudkem by se byl člověk mohl spokojit.

Aby si zde mohl učinit správný úsudek, musel tedy znát o vrstvu skutečností více. U řady věcí musíme znát dokonce o mnoho vrstev více; jinak totiž můžeme mít pravdu s ohledem na jednu vrstvu, kterou obhlédneme, a přesto si udělat chybný úsudek. To je vnější strana věci. Ta věc má však ještě další pozadí. I tento muž totiž musel najít cestu z této inkarnace do další. A tak zde máme příklad, jak moudré řízení světů vložilo do duše síly, které jsou nutné, aby byla převedena z jedné inkarnace do druhé. Ten muž se dostal do takového životního konfliktu, že mu tento životní konflikt zničil možnost existence. Nastala příšerná situace; tato situace nastala tím, že tu už nebyly síly, které by ho mohly přenést do příští inkarnace. Nastala však také situace, že takovéto síly ani nemohly být do jeho vědomí uvedeny. Tehdy muselo dojít k tomu, že jeho vědomí krátce zhaslo. A v době, kdy vědomí v lidské duši na krátký čas zhasne, může do lidské duše vnikat to nejrůznější z vnější spirituality. V tu chvíli do něj tedy vnikly síly, jež jsou způsobilé udělit mu opět impulz, popud pro přechod do příští inkarnace. Udělení tohoto popudu, tohoto impulzu se přirozeně děje nejrůznějšími způsoby. To, co jsem popsal, byl zvláštní případ.

Tyto popudy jsou zde stále. Chtěl jsem vám tím však jen ukázat, že vědomý život člověka je napojen na nevědomý průběh, a že ve vědomém průběhu skutečně existují chvíle, kdy je vědomí rozmačkáno, aby mohlo vstoupit něco z nevědomí. Tyto nevědomé okamžiky někdy vůbec nemusí být dlouhé, mohou to být krátké stavy podobné mdlobám. Přesto může v takovýchto momentech vzáří do lidské přirozenosti nesmírné množství spirituálně-vitálních sil, dobrých i zlých, jež jsou schopny způsobit to či ono.

Zmíněný příklad a to, co v něm chci rozvést, jsem uvedl proto, abych ukázal, že lidstvo se musí pokusit brát v nahlížení na svět v úvahu souvislosti, které jsou pro materialistické pojetí světa bezvýznamné.

Lidé dospějí k tomu, že postupně natolik porozumí životním souvislostem, aby rozpoznali okamžiky, kdy ke každému člověku přistupuje spirituálně. V budoucnu se svět nebude

vykládat tak jednoznačně, jak se to dělá dnes, když se vysvětluje na základě hmotných příčin; bude se vykládat tak, že hmotné příčiny budou dosazeny na patřičné místo, zároveň ale lidé poznají, že je tu ještě něco víc než pouhý hmotný jev a že skrze tento hmotný jev prosvítá něco spirituálního.

Jestliže jsme v barvách a tónech viděli okna, jimiž - duchovně - vstupujeme do spirituálního světa, pak nám život zase přináší okna, jimiž duchovní svět vstupuje do našeho fyzického světa. Mdloby onoho advokáta byly takovým oknem. Jestliže tuto událost vyložíme správně, musíme říci: Tímto oknem k nám proudí spirituální život. Vidíme, že tu do nás vstupují síly, které nemůžeme vyložit pouze smyslově. V tónech tedy existují okna, jimiž z fyzicko-smyslového světa vstupujeme do světa spirituálního. A existují zase okna, jimiž k nám, zůstaneme-li ve fyzicko-smyslovém světě, vstupuje spirituálně.

Jestliže si nepovšimneme, že k nám takovými okny vstupuje spirituálně, inu, pak je to stejné, jako když člověk, který neumí číst, otevře krásnou knihu. Má před sebou totéž jako ten, který číst dovede, kdo však číst neumí, ten vidí na papíře pouhé klikyháky, které nedokáže vyložit, nanejvýš je může popsat. Jen ten, kdo dovede číst, je schopen sledovat v této knize třeba nějaký osud nebo nějakou moudrost, která byla do těch podivných znaků vložena. Ten, kdo světové jevy číst nedovede, před nimi prostě stojí jako kosmický analfabet. Avšak ten, kdo číst dovede, čte z těchto věcí běh duchovního světa. Pro nynější materialistickou dobu je charakteristické, že působením materialismu jsou lidé vůči kosmu analfabety, a to téměř stoprocentními. V době, kdy jsou lidé tak pyšní na to, že v kulturních zemích šla nesmírně dolů procenta analfabetů, spějeme v kosmickém ohledu s nadšením vstříc analfabetismu.

Napravit tento kosmický analfabetismus je úkolem duchovní vědy. Dnes je málo lidí, kteří jsou analfabety v obvyklém smyslu. V dobách dávného jasnozření byli lidé mnohem méně analfabety ducha. Není však třeba, abychom na to všechno byli pyšní. Tušíme-li náš úkol v duchovně-vědeckém proudu, je pravdou, že z analfabetů se máme stát lidmi čtoucími kosmos. Při tom však nemáme ztrácet pokoru, neboť vzhledem k tomu, jaká je dnes doba, je naprosto nutné, abychom zatím navštěvovali první stupeň základní školy. Sotva se zatím dostaneme ke skutečnému čtení, spíš jen k takovému hláskování. Přesto nás může uchvátit impuls proměny, který tím vstupuje do vývoje lidstva. A jestliže nás uchvátí, pak zaujmeme náležitý postoj k tomu, co od nás takřikajíc žádají znamení doby, a staneme v této době jako opravdové články duchovně-vědeckého světonázorového proudu.